

Preek over 2Koningen 5:1-19

Gehouden op de 6^e zondag van Epifanieen, 14 februari 2021, in de Maranathakerk te Den Haag

Gemeente van Christus,

Zelden lezen wij een verhaal uit een van de Koningen-boeken uit het Oude Testament, daarom eerst wat achtergrond: Deze boeken vertellen eerst over de tijd van koning Salomo, vervolgens over de opsplitsing van Israël in een noordrijk, dat de naam 'Israël' bleef houden en Judea, ten zuiden daarvan en tenslotte lezen wij er over de ondergang van allebei de rijken: Israël werd 722 v.Chr. door de Assyriërs ingenomen en Judea 586 v.Chr. door de Babyloniërs verslagen. Elisa, de profeet uit ons verhaal en opvolger van de veel bekendere Elijah, leefde in de 9^e eeuw voor Christus, ongeveer 150 jaar voor de vernietiging van het noordrijk Israël. Profeten duiken in de koningsboeken steeds als critici van de koningen op, om hen te waarschuwen en te vermanen om wel volgens de geboden van God te regeren. Zo voerde Elijah alsmat strijd tegen koningen in Israël, die niet hun eigen God, maar Baäl, een kanaänitische godheid aanbaden. Zijn opvolger Elisa wordt meer als wonderdader getekend. Een reeks verhalen brengen Elisa met het buurvolk van de Arameeërs in verbinding, ons verhaal over de genezing van de Aramese generaal Naäman is daarvan de eerste. De verbinding tussen het noordrijk Israël en Aram is bijzonder, want in die tijd stonden die twee landen al eeuwen vijandig tegenover elkaar en vochten regelmatig bloederige oorlogen uit.

In deze oorlogen hadden de Arameeërs een duidelijk voordeel, want hun leger werd door Naäman, een zeer gewaardeerde bevelhebber, geleid, die, zo vertelt opmerkelijk genoeg de Hebreeuwse Bijbel, door de God van Israël een grote overwinning over Israël geschonken werd, en al hier merken wij een kritische noot tegenover Israël en zijn koning op. Ook wordt Naäman een "geweldige strijder" genoemd, hij zal dus rijzig en gespierd zijn geweest, maar ook een dappere en slimme leider van zijn leger. Zijn naam betekent "de aangename, vrijgevege", wat naast zijn militaire vaardigheden ook menselijke kwaliteiten laat doorschemeren.

Wij kunnen voorlopig dus concluderen dat dit verhaal een oeroud menselijk verlangen bevredigt, het verlangen naar positieve voorbeelden waaraan volk en maatschappij zich omhoog kunnen trekken, naar een sterke man, die ondanks zijn gezag en kracht ook een goed mens is. En toch maakt dit verhaal geen ideaal held van Naäman, waarmee je je lekker comfortabel kunt identificeren. Nee, het verhaal blijft op de bodem van de werkelijkheid, waar niemand perfect is, ook Naäman niet, want deze "grote krijgsman" leed aan huidvraat, een soort eczeem dat ondanks al zijn militaire successen zijn uiterlijk ontstelt. Naäman is dus ziek, zijn heldhaftige heelheid is gebroken door een ziekte die geen gewonnen veldslacht goed kan maken.

Ook al zitten wij nog niet echt in het verhaal, zo dingen zich nu al leerzame parallellen op. Al kan het vandaag, tijdens deze corona-crisis, gekmakend zijn, zo kan een realistische herinnering nooit kwaad: Bij alle, ook terechte kritiek en verontwaardiging, bij alles wat wij 17 miljoen virologen en stuurmannen aan wal beter menen te weten, moeten wij nooit vergeten om erbij stil te staan, dat allen die boven ons, op invloed- en gezagrijke posities zijn geplaatst, net als wijzelf, feilbare mensen zijn. Mensen, die wij juist daarom ook nooit blind moeten vertrouwen en bij de les moeten houden, maar bij wij overtrokken verwachtingen of een te grote maat net zo verkeerd zouden zijn als bij onszelf.

In het huishouden van Naäman leeft een tot slaaf gemaakt Israëlsch meisje, dat bij een van de oorlogen buit werd gemaakt. In het Hebreeuws wordt zij '*nacarah qatanah*' genoemd, een "jong meisje", wat later nog belangrijk zal worden. Haar naam wordt niet genoemd, we weten niet of haar ouders nog leven en haar vreselijk lot kunnen wij ons makkelijk voorstellen. En toch, ook al zou zij alle redenen hebben om de Arameeërs te haten, voelt zij wel medelijden met haar meester, de grote krijgsman Naäman: 'Ach, kon mijn meester maar eens naar de profeet in Samaria gaan, die zou hem wel genezen', zegt zij tegen z'n vrouw. Wat een krachtvolle empathie breekt zich baan in deze verzuchting! Indrukwekkend, dat dit Israëlsch meisje over politieke en maatschappelijke muren en dwars door barrières van gezag, aanzien en succes heen kan zien, dat zij doorheeft, hoe het deze "geweldige strijder" echt gaat, hoe zijn ziekte hem geheel definieert en hoe kwetsbaar de huidvraat hem innerlijk maakt. Op haar aanraden benadert Naäman zijn koning met de vraag om een aanbevelingsbrief waarmee hij een veilige toegang kan krijgen tot het land van de vijand.

Dit meisje, zonder naam en waarschijnlijk zonder toekomst, groeit in dit verhaal uit tot een krachtig en gezagsvol voorbeeld. Tot een voorbeeld van empathie, maar ook tot een voorbeeld in het geloofsvertrouwen, omdat zij eraan vast blijft houden dat God wel Naäman kan genezen, terwijl hij haarzelf niet heeft geholpen om voor de Arameeërs te vluchten. Het is voor ons invoelbaar, hoe het vertrouwen van dit tot slaaf gemaakte meisje de gedwongen in ballingschap levenden Israëlieten, voor wie dit verhaal is opgeschreven, moed heeft in kunnen blazen. Zij kan ook mensen die vandaag de dag als vluchtelingen moeten leven helpen om aan hun eigen geloof vast te houden en een zin te vinden in hun leven op een vreemde plek.

Tot de nok beladen met cadeaus arriveert Naäman bij de koning van Israël. Door een misverstand denkt die dat hij zelf Naäman zou moeten genezen, wat hij niet kan. Voor ons is het niet meer inzichtelijk, wat voor bijtende, spottende kritiek tegen de koning van Israël in deze scène schuilgaat. Geen enkel Israëliet die dit verhaal hoorde, zou van de koning hebben verwacht dat hij zelf Naäman geneest. Wat echter destijds iedereen in het hele Midden-Oosten van zijn of haar koning wél verwacht zou hebben, is dat hij bekend is met profeten en andere genezers in zijn eigen land en dus weet, naar wie hij de zieke vragensteller moet doorverwijzen. Deze koning is echter ten eerste dermate hoogmoedig dat hij denkt dat hijzelf iets moet doen wat aan mensen is voorbehouden die in contact met God staan. En ten tweede kent hij zijn eigen profeten niet eens en daarom weet hij ook niet hoe hijzelf in contact met God kan komen. Een vernietigender oordeel is destijds haast niet voorstelbaar.

De profeet Elisa betreedt vervolgens het toneel en laat Naäman tot zich komen. Dus rijdt deze gezagvolle bevelhebber met zijn strijdswagens en edele paarden naar het onderkomen van de profeet. En zoals wij een buitenlands staatshoofd vandaag de dag ook niet door een willekeurig chauffeur van Buitenlandse Zaken van het vliegveld laten ophalen, zo verwacht ook Naäman een advies door de profeet zelf. Als een medewerker naar buiten wordt gestuurd, voelt de “geweldige strijder” zich vernederd en wordt woedend. Ook het advies om zeven keer in de Jordaan te baden valt hem zwaar tegen, hij had een groots, religieus spektakel verwacht dat hem zou genezen. Naäman is dermate woedend dat hij terug naar huis wil reizen, zijn verlangen om volgens zijn rang en stand te worden behandeld doet zijn behoefte naar genezing verbleken.

Wederom zijn het bedienden van Naäman die het gouden advies geven. Daarbij spreken zij hem met “vader” aan, terwijl zij hém vaderlijk geruststellen en op het spoor van genezing terugbrengen. Wat kan Naäman dankbaar zijn, dat zulke mensen hem omgeven, vrienden of familieleden die weten hoe wij uit valkuilen van woede, teleurstelling of frustratie te halen zijn, zijn een groot cadeau, veel te zelden staan wij bij hen in dankbaarheid stil.

Gelukkig luistert Naäman op zijn dienaren. En dan staat er: “hierop daalde Naäman af” en de schrijver gebruikt een veelzeggend werkwoord dat naast “afdalen”, namelijk naar de Jordaan, en “afstijgen”, namelijk van zijn paard, en “zich ontdoen”, namelijk van zijn kleding ook “kleiner worden” of “zich verootmoedigen” kan betekenen. En wij merken, dat volgens de schrijver van dit verhaal de genezing van Naäman langs de weg van ontwapening en verootmoediging verloopt. Gezond zijn aan lijf en ziel kan enkel wie alle pantsers van macht en succes aflegt en wordt wie hij of zij is: sterk en kwetsbaar, mooi en ontstelt, heilige en zondaar tegelijk. Naäman dompelt zich zevenmaal onder in de Jordaan en “zijn huid werd weer gezond, zo gaaf als de huid van een kind”, letterlijk wordt zijn huid met die van een jonge jongen, een ‘*nacar qatan*’ vergeleken, in het Hebreeuws het mannelijke equivalent van ‘*nacarah qatanah*’, het door Naäman tot slaaf gemaakte “jonge meisje” die hem adviseerde het heil van zijn genezing in Israël te gaan zoeken.

De zo geweldige opperbevelshebber van het Aramese leger is zo ver afgedaald, dat hij nu op hetzelfde niveau staat als zijn israëlische dienstmaagd, die hem met haar empathie en haar Godsvertrouwen de weg naar genezing heeft aangewezen. En toch staat er aan het einde van het verhaal geen vernederde, maar een genezen Naäman. Een mens die het cadeau mag ervaren, aan lijf en ziel gezond te zijn. Naäman weet om de grootheid van dat cadeau, na al die jaren van huidvraat wil hij zijn dankbaarheid kenbaar maken. Hij rijdt terug naar Elisa, belijdt God als de oorzaak van zijn genezing en wil de profeet met cadeaus overladen. Elisa wil echter niets aannemen, wat Naäman accepteert, omdat hij weet dat de waarde van gezondheid zich niet materieel laat bepalen. Wel wil hij aarde uit Israël mee naar huis nemen om daarop in Aram een altaar te kunnen bouwen waarop hij de God van Israël kan aanbidden.

Voor het verhaal is dit een voldoende blijk van dankbaarheid en ook al moet Naäman in dienst van zijn Aramese koning ook nog af en toe een tempel van de God Rimmon opzoeken, ontvangt hij als afscheid de zegen van Elisa. Het is immers duidelijk, hoeveel Naäman, door empathische en vertrouwensvolle mensen geassisteerd, heeft geleerd. Alle maskers en façades heeft hij afgelegd, is bij zichzelf gearriveerd en heeft kunnen ervaren dat niet alles van hemzelf afhangt, dat niet alles in de wereld met kracht en geweld en gezag bereikt kan worden. Zo heeft hij de hulp van God de mogelijkheid gegeven om tot hem door te dringen.

Op die manier wordt Naäman ook zelf tot een voorbeeld voor ons. In zijn kwetsbaarheid en door zijn leerproces wil hij ons aanmoedigen om eerlijk in de spiegel te kijken, onze eigen maskers en façades af te leggen en naar onszelf op zoek te gaan, opdat wij, als individuele mensen én als samenleving, onze eigen wensen naar genezing kunnen aanvaarden, uitspreken en proberen werkelijkheid te laten worden. Opdat ook wij in de beste zin van dit ouderwetse woord ‘ootmoedig’ kunnen worden en dus dingen doen en zeggen die anderen door onze aanwezigheid laten groeien. Ik wens ons dat ons op deze weg mensen met empathie en een onverstoort geloof terzijde staan.

Amen.